

"EN PIND OG EN LORT"

- om legetøj på legepladsen

Publiceret i LEGEPLADSEN nr. 1.1998

af *Benny Schytte*

De fleste af os har nok oplevet vores bedsteforældre fortælle om, hvad de havde af legetøj. Der var ikke råd til fint legetøj, men de brugte naturens materialer som legetøj. Og det var ikke så få ting, en sten eller et stykke træ kunne være. Som min bedstefar sagde: "En pind og en lort, det var, hvad vi havde at lege med. Og det var de utroligste ting, vi fandt på". I øvrigt var min bedstemor enig i min bedstefars betragtninger, dog mente hun, at vendingen 'en pind og en lort' nok kunne formuleres på anden måde. Men sådan talte min bedstefar nu engang.

En pizza-papkasse

I forbindelse med mit arbejde som legepladsrådgiver var jeg på et tidspunkt ude at se på en daginstitutionslegeplads, som skulle gøres mere spændende og attraktiv for børn og voksne. Jeg konstaterede, at der ikke var nogen ting ud over cykler og plastic-legetøj, som børnene kunne rykke rundt med, såsom mælkekasser, brædder, bildæk osv. På et tidspunkt opdagede jeg, at nogle børn legede med en stor pizzapapkasse, som var smidt ind på legepladsen aftenen før. Børnene legede med den en hel formiddag!

Denne historie fra det virkelige liv fortæller - og det behøver man altså ikke at have gået på pædagogseminarium eller læst bøger om børn for at vide - at børn kan få utroligt meget ud af at lege med papkasser. Og så koster de jo ikke noget at anskaffe. Det er jo bare at gå ned i det lokale supermarked og hente dem.

Børns legeformer

Efter min mening bør indretning af daginstitutionslegepladser, og hvilke legeredskaber og legetøj legepladserne skal indeholde, tage udgangspunkt i børns leg og legeformer. I store træk og lidt afhængig af, hvilken legeteori man hælder til, beskrives børns legeformer som genstandsrettet leg, symbolleg, fantasileg, rolleleg, konstruktionsleg og regelleg.

Ud over denne teoretiske tilgang til legepladser er det også oplagt at gøre sig den ulejlighed at iagttage børns leg på legepladsen. Min erfaring er, at børn er virkelig gode til via deres handlinger og adfærd at fortælle os, hvad de egentlig ønsker sig af en legeplads.

De følgende forslag og ideer til legetøj på legepladser baserer sig på nogle af mine egne iagttagelser af børns leg på daginstitutionslegepladser.

Fleksible materialer

Et karakteristisk træk ved børns udeleg er, at de er meget interesseret i at kunne flytte rundt med ting og sager. Fleksible materialer som mælkekasser, brædder, bildæk, grene, gryder, tæpper, presenninger osv. benyttes til alt muligt. De er yderst velegnet til

de forskellige legeformer. Når der skal rodes i jorden (genstandsrettet leg), når der skal bruges pinde til skyder (symbolleg), når der skal laves købmandsbutik (rolleleg), bygges huler (konstruktionsleg), leges jorden er giftig (regelleg) osv.

Denne iagttagelse af børns brug af fleksible materialer på legepladsen synes forholdsvis banal, og jeg hører da også tit pædagoger sige, at det ved man jo egentlig godt, men man har bare ikke været nok opmærksom på det.

Personalets normer og behov

Eller nogle siger, at man i personalegruppen er uenige om, hvordan legepladsen skal se ud, og at man ikke orker alt den oprydning efter børnene. Men det er så en helt anden historie, som handler om personalets normer og behov. Det er selvfølgelig indlysende, at en legeplads med brædder, gryder, pletter og pander mv., som ligger og flyder rundt på legepladsen, hurtigt kommer til at ligne en slagmark. Og det er også klart, at personalet kan blive temmelig trætte af at gå og samle alt muligt sammen på legepladsen, inden institutionen lukker, hvilket kan være nødvendigt nogle steder.

På den anden side kan man sige, at det er urimeligt, at legepladsen skal ligne Amaliehaven for personalets skyld. Og med hensyn til oprydning har man på flere og flere legepladser ud over det store legeskur opstillet store trækasser (dem man bruger til bl.a. vejsalt) rundt på legepladsen, hvor man hurtigt kan lægge legetøjet op i.

Stationære legeredskaber

Formålet med denne artikel er at beskrive forslag til legetøj på legepladsen, og ikke så meget en diskussion for og imod industrielt præfabrikerede legeredskaber contra træer sat på hovedet ned i jorden. Når jeg alligevel vil nævne noget om stationære legeredskaber, er det, fordi jeg mener, at de fleksible materialer kan være meget anvendelige i forbindelse med stationære legeredskaber. Men det skal vel at mærke være stationære legeredskaber som en slags halvfabrikat. Lad mig give et eksempel på, hvad jeg mener.

Et skibsvrag

Der kan være god mening i at have et skib, båd eller lignende på legepladsen. Vi bor trods alt i et land med vand på alle sider. Børn får hurtigt erfaringer med vand, skibe, broer osv. via livet uden for daginstitutionen og har derfor godt med råstof til forskellige former for lege inden for dette felt.

Men frem for at købe et færdigt skib med alt hvad der hører sig til, vil det med henblik på børns kreative leg være mere relevant at anskaffe sig *noget* af et skib og måske sætte det skævt ned i jorden, så det ligner et skibsvrag. Hvis der så ellers er brædder, dæk, presenninger, gryder, pletter, pander osv. på legepladsen, vil børnene kunne lege skib på utrolig mange måder og selv indrette skibet, etablere en bro over til en øde ø, opsætte et sørøverflag, indrette et skibskøkken osv. Skibet vil dermed i højere grad kunne leve op til børnenes nyvundne erfaringer, deres udvikling og på den måde have en legeværdi i en meget længere periode.

3.000 timer

Hvis der er noget, man skal være opmærksom på, er det det faktum, at børn i mange år af deres børneliv skal være på den selv samme legeplads. Et simpelt regnestykke for børn i en 0-6 års institution vil være: 5 år x 200 dage x 3 timer i snit på en legeplads er

lig med 3.000 timer! Det stiller store krav til en legeplads, hvis den skal kunne give varierede legemuligheder. Og hvis børn, som jo er så fantasifulde og kreative (det siger vi så tit, de er), skal kunne udfolde deres kreativitet og fantasifuldhed, så kræver det faktisk, at de *har* nogle rammer, hvor de *kan* være fantasifulde og kreative.

Cykler

99 % af landets daginstitutioner har indkøbt cykler til børnene. Børnene bruger dem og kører meget rundt. Cyklerne fylder ofte meget på legepladserne, og den teknologiske udvikling inden for cykelbranchen har gjort, at der virkelig kan komme fart på cyklerne. Desværre har cyklerne den ulempe, at de let kommer til at tyrannisere andre former for leg, ophold og samvær på legepladsen, fordi cyklerne ofte drøner rundt på de fliser, som ligger rundt omkring bygningerne. Egentlig burde man etablere cykelbaner længere væk fra bygningerne og derudover afskærme dem, så der er steder på legepladsen, hvor cyklerne ikke forstyrrer de ikke-cyklende børn.

Cykelfrie dage

Selvom man har indkøbt cykler til børnene, står der jo ikke i noget cirkulære, at børn skal have mulighed for at køre på cykel hver dag. I den senere tid har jeg hørt om mange daginstitutioner, som har valgt at afholde cykelfrie dage et par gange om ugen. Børnene brokker sig lidt over det i starten, men affinder sig egentlig hurtigt med det. Nogle fortæller endda, at børnene på de ikke-cykelfrie dage glemmer, at cyklerne faktisk er til rådighed. Erfaringer med cykelfrie dage viser, at der ud over at skabes en mere rolig stemning og atmosfære på legepladsen, sker det, at børnene begynder at lege meget mere varieret og finder på nye lege.

Når talen nu er om cykler, så er der også den mulighed at begrænse antallet af cykler. I den sammenhæng kan man foretrække cykler, som har andre funktioner end blot at være til at cykle på. Jeg tænker på cykler med lad og anhænger, som kan benyttes til at transportere andre børn eller til at flytte ting og sager rundt med.

Vælge fra og til

Eksemplet med cykelfrie dage handler om ud fra pædagogiske overvejelser og prioriteringer at skabe rum for varierede legemuligheder og legemønstre. At vælge noget fra, som samtidig skaber noget nyt.

Man kan også overveje at lade være med at åbne skuret med cykler, legetøj osv. og se, hvad der så sker. Eller man kan gøre som en institution har gjort, helt at fravælge plasticlegetøj og cykler. Det findes ikke på daginstitutionen. I stedet er der mange gode udendørs rum i form af krat, buske osv., en jord-mudder-sandkasse, høns, gryder og potter, et skibsvrag, brædder, en bro over en mindre fordybning, hvor der er vand, når det har regnet.

Vand, vand, vand og atter vand

Børn elsker at lege med vand. Vand er efter bolden verdens bedste legetøj. Men det er ikke så tit børn får mulighed for at lege med vand. Det er mest, når det er dejligt varmt og solskinsvejr, og når de voksne ellers synes, det er en god idé. Efter min mening skulle det være en børnerettighed, at børn kunne lege med vand hver dag. Det handler ikke om at etablere store vandbassiner, springvand osv. Der er mange andre mere primitive måder, hvorpå man kan få vand på legepladsen. Vi lever i et land, hvor det

ofte regner. En stor sten med en fordybning, en lille grøft eller hul i jorden, en regnvandsopsamlingsstønde osv. vil give vand på legepladsen mange dage om året. Hvis man vil investere lidt i børnenes leg (ring til den lokale blikkenslager og få et tilbud) og gøre det rigtig attraktivt for børnene, kan man opsætte en vandpost (med trykhane) ude på legepladsen, ikke så langt fra sandkassen, så skal I bare se. Det kan godt være børnene bliver lidt mere våde og beskidte end de plejer, men det har nogle institutioner klaret ved at anskaffe et ekstra tørreskab.

Naturting som legetøj

Når talen er om naturlige omgivelser som krat, buske, mudder, vand osv. er det interessant at opleve, hvor gode børn er til at finde ting i naturen, som de synes er spændende. Ofte vil de meget gerne have dem med hjem til institutionen, og ofte bliver børnene også opfordret til finde ting af pædagerne. Disse ting anvendes så til forskellige kreative sysler *indendørs*.

Men man kan undre sig over, at alle disse naturting *altid* skal bringes indendørs og hænges op på karton eller udstilles i vindueskarmen. Mange naturting vil være alle tiders legetøj for børnene at have ude på legepladsen. Sten, muslinger, konkylier mv. fra stranden. Grene, kogler, tømmersvampe mv. fra skoven. Blomster, græsser, snegle mv. fra engen. Alle disse ting vil være legetøj, som børnene kan rykke rundt med og bruge i deres lege.

Udendørs værksted

Det kunne være fint, hvis der på legepladsen var mulighed for at børnene ud over at lege med naturting havde mulighed for evt. med hjælp af de voksne at lave noget legetøj af og med ting fra naturen. Det kunne selvfølgelig være i forbindelse med et udendørs værksted, men mindre kunne også gøre det. Det kunne være omkring et bord, på terrassen eller under et halvtag. Her kunne også laves andre typer legetøj til brug på legepladsen, hvor det måske snarere er de voksne, som er primus motor. Det kunne være stylder, store mikadopinde, fodboldmål, vippebrædder, vindharper, lydskulpturer osv.

Et skramlotek

Det er faktisk sjovt at konstatere, at børn elsker at lege med alt det, vi voksne bruger i vores hverdag. Derfor er det oplagt enten at besøge loppemarkeder eller henvende sig til forældrene for at bede dem tage nogle af de ting med hen i institutionerne, som efter flere år har befundet sig i kælderen eller på loftet. Det kan være lige fra gryder, pletter og pander til fuglebure, stumpstjerner, en gammel sofa osv. Næsten alt vil børnene kunne have glæde af. Det gælder f.eks. også brugte juletræer.

En sød julehistorie

Før vi ved af det, bliver det jo jul igen. I den anledning kom jeg til at tænke på en god historie fra en børnehave, som hvert år til jul spørger forældrene, om de ikke nok vil tage deres juletræer med hen i børnehaven, når de skal smides ud. Det vil forældre gerne. De vil jo som regel gerne bakke børnehavens pædagogiske arbejde op. Så forældrene slæber hvert år deres juletræer hen på børnehavens legeplads. Og børnene leger bare med de juletræer i timevis, dagevis og ugevis.